

ГОЛАС РАДЗІМЫ

ВЫДАЕЦЦА 3 1955 ГОДА ●

● NO.18 (3426) ●

● ЧАЦВЕР, 14 МАЯ, 2015

ШТОТЫДНЁВІК “ГОЛАС РАДЗІМЫ” МОЖНА ЧЫТАЦЬ У ІНТЭРНЭЦЕ: WWW.GOLAS.BY

Наступленне на культурным фронце
Супляменнікі з Тальяці прысвячаюць 70-годдзю Перамогі цэлы цыкл канцэртных мерапрыемстваў **Стар. 2**

Беларускія сосны, калмыцкія цюльпаны
Дзве радзімы, два сусветы паядналися ў лёсе партызана і паэта Міхаіла Хонінава **Стар. 3**

Песнямі яднаемся
Святочныя канцэрты да Дня Перамогі — шматгадовая традыцыя калектыву Вялікага тэатра Беларусі **Стар. 4**

ПАДЗЕЯ

Памяць, слава і слова

Штогадовая Міжнародная выстава “СМІ ў Беларусі” праходзіла пад знакам Вялікай Перамогі

Іван Ждановіч

Выстава, якая вярнулася з мінскага Футбольнага манежа ў больш кампактны Выставачны комплекс “БелЭкспа” па вуліцы Янкі Купалы, 27, сёлета мела дэвіз: “Слова на службе міру”. Пад час яе адкрыцця Міністр інфармацыі Лілія Ананіч нагадала, што ў Беларусі ў барацьбе з фашызмам і слова кавала Перамогу: у падполлі, партызанскіх атрадах выдаваліся 162 газеты. Гвардзейскія стужкі, бутаньеркі акцыі “Кветкі Вялікай Перамогі”, ваенныя фотаздымкі, іншыя згадкі пра Перамогу — бадай, на ўсіх стэндах. Агенцтва БелТА, напрыклад, дэманстравала фотавыставу “Этапы Вялікай Перамогі”: больш чым 50 архіўных рарытэтных фотаздымкаў.

Прыемна вандраваць па выставе: што ні стэнд, то нейкі сюрпрыз, крэатыў. Там — спяваюць, далей — танцуюць, а яшчэ — раздаюць аўтографы, каляндарыкі ды праводзяць конкурсы, сустрэчы... Ёсць стэнды асобных выданняў, але больш — карпаратыўных: тэндэнцыя... Раённыя газеты былі ў

На выставе “СМІ ў Беларусі” выступае гурт польскай песні “Івянчанка” з горада Івянца

талоках, на вялікіх стэндах абласцей. “Калі ласка, дайце газету з Глыбоччыны: пачытаю, чым жывуць землякі...” — прасіла пажылая жанчына. Мяне ж на стэндзе СМІ Віцебшчыны затрымалі кнігі пра вайну. Гартаў зборнік дакументаў з тае пары, калі ў 1944-м аднаўлялася мірнае жыццё на вызваленых ад акупантаў тэрыторыях. Цікавыя і ўспаміны партызан. Пра вынікі шматгадовай працы пошукавых атрадаў і на месцах былых баёў, і ў

розных архівах напісала вялікую кнігу Людміла Бруева: энтузістка, патрыётка, кіраўніца аб’яднання “Пошук” з Віцебска.

На выставе пераконваешся: друкаванае, эфірнае слова можа быць і зброяй у барацьбе з ворагам, і ўнікальным зберагальнікам народнай памяці пра падзеі мінулага, і магутным сродкам услаўлення подзвігаў герояў. Уважліва разглядалі і ветэраны, і моладзь, і дзеці даўнія нумары агітплаката

“Раздавім фашысцкую гадзіну!” на стэндзе Выдавецкага дома “Звязда”. У гэтым доме цяпер “жыве” вядомы часопіс сатыры і гумару “Вожык”. А ён пачынаўся ў ліпені 41-га з сатырычных плакатаў, што дапамагалі франтавікам і партызанам змагацца з ворагам. Цяпер, дарэчы, часопіс — адно з нямногіх падобных выданняў на постсавецкай тэрыторыі. Вось што значыць: ад нараджэння загартавацца ў агні. → **Стар. 2**

ВЕСТКІ

Народжаныя для перамог

Іван Іванаў

Ніводзін з удзельнікаў зборнай каманды Беларусі не застаўся без медалёў і спецыяльных дыпламаў на Дэльфійскіх гульнях-2015, якія прысвячаліся юбілею Вялікай Перамогі

Іх называлі яшчэ: Культурны праект «Дэльфійскі Арол— 2015». Дзясяты маладзёжны Дэльфійскія гульні дзяржаў-удзельніц СНД праходзілі ў расійскім Арле пад дэвізам “На славу Вялікай Перамогі”. Нядаўна адтуль вярнулася зборная Беларусі. На сайтах у інтэрнэце знаходзім: на 25 беларускіх удзельнікаў, сярод якіх і калектыв танца “M.Y.D.C.”; заваявана 14 медалёў: 6 залатых, 4 сярэбраныя і 4 бронзавыя. І яшчэ 11 удзельнікаў атрымалі спецыяльныя дыпламы — яны былі ў ліку лепшых. Такім чынам, таленты абсалютна ўсіх беларускіх юнакоў і дзяўчат, якія абаранялі на спаборніцтвах гонар Бацькаўшчыны, былі заўважаны і адзначаны!

Назавем тых, хто заваяваў “золата”. Гэта трое выхаванцаў Акадэміі музыкі: Анастасія Храпіцкая ў намінацыі “акадэмічныя спевы”, Дзяніс Лабкоў (намінацыя “баян/акардэон”, старэйшая ўзроставая катэгорыя) і Дзмітры Калаціла (намінацыя “народныя інструменты”, цымбалы). “Золата” таксама ў Елізаветы Кейзеравай з Магілёўскай гімназіі-каледжа мастацтваў (намінацыя баян/акардэон, малодшая ўзроставая катэгорыя). Пераможцамі вярнуліся дадому таксама студэнты з Універсітэта культуры і мастацтваў: Анастасія Люцько (намінацыя “народныя промыслы і рамёствы”) і танцавальны гурт “M.Y.D.C.” (“сучасны танец”).

ПОВЯЗЬ ЧАСОЎ

Невядомыя старонкі вайны

Зінаіда Ганчар

Калі Беларусь шырока адзначае 70-ю гадавіну Вялікай Перамогі, яшчэ раз пераконваешся: наш народ моцны сваёй гісторыяй і памяццю пра яе

Дбаючы пра мірную будучыню, у гэтую пару мы згадваем падзеі 70-гадовай даўніны. Дзякуючы намаганням навукоўцаў-гісторыкаў адгортваюцца раней невядомыя старонкі гісторыі вайны на тэрыторыі Беларусі, называюцца новыя імёны яе герояў, публікуюцца новыя доказы злачынстваў фашыстаў. “Невядомыя

старонкі вайны” — так называлася сумеснае мерапрыемства Інстытута гісторыі НАН Беларусі і Нацыянальнага прэс-цэнтра да юбілею Перамогі. Прадстаўнікі СМІ пабачылі ўнікальныя дакументы, пачулі шмат цікавага пра ваеннае мінулае. На выставе кніг можна было пагартыць апошнія даследаванні па гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, у якіх адлюстраваны раней невядомыя дэталі, эпизоды грандыёзнага гістарычнага супрацьстаяння.

Чатыры гады вайны... Тысячы ўнікальных дакументаў пра той час зберагаюцца ў архіве Інстытута гісторыі. Сярод пажоўклых папер

— бухгалтарская дакументацыя і справаздачы супрацоўнікаў Акадэміі навук за 1943 год. Яны і ў эвакуацыі працавалі на перамогу: спачатку ў Ташкенце, затым у Маскве. Вось, напрыклад, распіска Уладзіслава Луцэвіч, жонкі Янкі Купалы, у атрыманні зарплаты за чэрвень 1942-га. Дарэчы, зарплата класіка невысокая: 750 рублёў. Для параўнання: акадэмікі тады атрымлівалі па 5000, дырэктары інстытутаў — 1500 рублёў, звычайныя супрацоўнікі — ад 75 і вышэй. У іншай папцы сабраны дакументы акупантаў. З нямецкай педантычнасцю зафіксавана, колькі аплачана за электраэнергію на

Вучоныя-гісторыкі на сустрэчы з журналістамі

тэрыторыі Батанічнага саду, колькі перагарэла лямпачак, зарплата тых, хто быў рэкрутаваны на працы ў Батсад. Зафіксаваны вынікі лабараторнай праверкі на прыдатнасць для ўжывання вырашчанай гародніны. Праўда, з 288 кг капусты прыдатнымі аказаліся толькі 97. Некандыцыю выкінулі, і быў складзены акт. З та-

кой жа педантычнасцю акупанты складалі справаздачы па масавым знішчэнні людзей: што лямпачкі ды капуста, што жыцці... Такіх дакументаў вельмі шмат. Гартаючы іх, разумееш маштабы той трагедыі. Паводле апошніх дадзеных, Беларусь страціла кожнага трэцяга свайго жыхара: мільёны людзей... → **Стар. 4**

ЯК СПРАВЫ, ДЫЯСПАРА?

Наступленне на культурным фронце

Супляменнікі з Тальяці прысвяцілі 70-годдзю Перамогі цэлы цыкл сваіх канцэртных мерапрыемстваў

Іван Ждановіч

Цікава назіраць, як “жывая творчасць мас” дадае з кожным годам у палітру святочных мерапрыемстваў, што ладзяцца ў гонар Дня Перамогі, усё новыя фарбы. Асабліва шмат крэатыву ў год юбілейны. Сустрэчы з ветэранамі, выставы творчых работ дзяцей і моладзі, канцэрты, акцыі ды флэш-мобы, святочныя канцэрты ды вялікія шэсці нашчадкаў ветэранаў. Мы расказвалі раней, напрыклад, пра цікавую патрыятычную акцыю “Бясмертны полк”, якая набірае сілу і ў Беларусі. У мінулым нумары была згадка пра маладзёжны агітпоезд “Кветкі Вялікай Перамогі”: больш за тыдзень каласіў па розных гарадах-вакзалах краіны. Можна не сумнявацца: свято вялікай Перамогі многія сэрцы азорыць яшчэ высокім жаданнем — ускласці і сваю прыгожую, непаўторную кветку-справу на алтар славы пераможцаў над фашызмам, бесчалавечнасцю, вераломствам.

Вось і ў Тальяці, у беларускай суполцы “Нёман” да юбілею падышлі творча: яшчэ з 24 красавіка там, у 91-й школе Цэнтральнага раёна горада, пачаўся цэлы цыкл канцэртных мерапрыемстваў, прысвечаных 70-годдзю Перамогі. А былі і свежыя данясенні ў рэдакцыю з “канцэртнай перадавай”: “6 мая даем ажно тры канцэрты ў розных раёнах горада, а 9 Мая — яшчэ два, у тым ліку і ў Парку Перамогі”. Вось так, тэлеграфным стылем — бо сядзець за камп’юнерам ж калі! — дасылаюць нам весткі пра свае справы сябры, што

Беларускі Тальяці – удзельніцы святочных урачыстасцяў у горадзе на Волзе

падпісваюцца: “Людміла Дзёміна, Сяргей Шылкін і беларусы Тальяці”. І фотаздымкі сыплюцца ў паштовую скрынку элпошты рэдакцыі. Заўважаем: у ансамблі беларускай песні “Купалінка” з’явіліся новыя твары! Так, удакладняе кіраўніца беларускай суполкі і гурта Людміла Дзёміна, склад гурта абноўлены пасля 10-гадовага юбілею. Прыходзяць новыя сілы. Ну вядома ж: тры канцэрты ў дзень — не кожны і прафесіянал такі тэмп вытрымае. Можна падзвіцца, як Людміла, якая атрымала званне “Жанчына Аўтаграда-2014”, на ўсё імпульту хапае: “У мяне наступіла другое дыханне: было поўна ідэй, а цяпер

новых куча з’явілася. Дай Бог толькі здароўя і часу”. Хораша піша пра новы склад гурта: прыйшла моладзь, дзяўчаткі добрыя, вочы гараць, прыгожыя галасы, сімпатычныя асобы. І яшчэ важна: “У іх ёсць запал, жаданне прыгожа, крэатыўна падаваць нашу беларускую культуру жыхаром Расіі.”

А планаў у нашых супляменнікаў-тальяцінцаў — быццам развіваюць яны ў год юбілею Перамогі наступленне на ўсіх культурных франтах. Мяркуйце самі: сёлета 15 ліпеня абноўлены гурт “Купалінка” і харэаграфічны гурт “Лицей” з тальяцінскага Ліцэя мастацтваў трымаюць курс на Гродзеншчы-

ну, у Ваўкавыск. “Едем да нашых партнёраў, на святкаванне 1010-годдзя горада, — прыадкрывае планы Людміла. — У нас прыгожая новая тэатралізаваная праграма. Прыязджайце, паглядзіце”. Паглядзім: можа і прыедзем. Магчыма, удасца беларусам Тальяці трапіць і ў склад каманды аўтапрабега, які будзе рухацца — кажучы: на квадрацыклах! — па месцах воінскай славы з Тальяці да Брэста. Пакуль не ўсё вырашана — трымаем кулачкі, каб усё ў сяброў атрымалася. У тым ліку і з удзелам у буйным маскоўскім мерапрыемстве беларускай дыяспары Расіі, якое, нагадаем, запланавана ў 20-х чыслах мая.

КАРЫСНЫ ДОСВЕД

Ад Лоева да Іркуцка

Іван Іванаў

На святочнай сустрэчы з ветэранамі Вялікай Айчыннай вайны ў Іркуцку, у Абласной бібліятэцы імя Івана Малчанова-Сібірскага, выступаў Моладзевы клуб “Крывічы”

У рэдакцыю прадаўжаюць паступаць паведамленні з розных краін пра ўдзел беларускіх суполак у святочных мерапрыемствах у гонар юбілею Вялікай Перамогі. У прыватнасці, Алег Рудакоў з Іркуцка напісаў: у Абласной бібліятэцы імя Івана Малчанова-Сібірскага напярэдадні Дня Перамогі ладзілася прэзентацыя кнігі беларускага ваеннага гісторыка Фёдара Свінтыцкага “Лоеўскі плацдарм”. “Аўтар кнігі — прафесійны ваенны, падпалкоўнік у адстаўцы і ўдзельнік баявых дзеянняў у Афганістане, цяпер выкладае ў адной з ВНУ Магілёва, — удакладняе Алег. — Кніга напісана на аснове шматлікіх дакументаў з Цэнтральнага архіва Мінабароны Расіі ў Падольску, у тым ліку паводле дакументаў трафейных,

якія там зберагаюцца”.

Чаму, аднак, Фёдара Свінтыцкага зацікавілі падзеі ваеннага часу пад беларускім горадам Лоевам, што стаіць на Дняпры? Вось што казаў на гэты конт сам аўтар манаграфіі: “Вызваленне Беларусі пачалося на Гомельшчыне, з пасёлка Камарын Брагінскага раёна, які быў вызвалены 22-23 верасня 1943 года. Аднак стварыць там плацдарм для далейшага прасоўвання, развіцця наступлення не ўдалося. Гэта было зроблена ў Лоеве. Рашэнне Ракасоўскага перакінуць войскі ад Гомеля да Лоева і менавіта там пачаць аперацыю можна лічыць геніяльным”.

Святочную сустрэчу ў абласной бібліятэцы горада ладзілі Прадстаўніцтва Міністэрства замежных спраў Расіі ў Іркуцкай вобласці і Міністэрства культуры вобласці. Ганаровымі гасцямі на прэзентацыі кнігі былі ветэраны Вялікай Айчыннай вайны, у тым ліку і тыя, хто прымаў удзел у вызваленні Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў і ваяваў на Беларускіх франтах. Душэўную, непаўторную

На сустрэчы з ветэранамі выступаюць іркуцкія “Крывічы”

атмасферу ў перадсвяточны дзень стваралі ўдзельнікі Моладзевага клуба “Крывічы”. Алег Рудакоў напісаў, што яны віталі ветэранаў і выканалі некалькі беларускіх народных песень, у тым ліку і рэкруцкіх.

Звяртаем увагу актывістаў беларускіх суполак замежжа: цяпер у Інстытуце гісторыі НАН Беларусі ўдакладняюцца факты, збіраюцца звесткі пра нашых супляменнікаў, якія здзейснілі подзвігі, былі камандзірамі буйных воінскіх падраздзяленняў у гады Вялікай Айчыннай вайны. Такія

дадзеныя, аднак, будуць няпоўнымі, калі не ўлічыць: беларусы па родавых каранях прызываліся, ішлі на вайну не толькі з Беларусі. У прыватнасці, у складзе знакамітых сібірскіх палкоў, якія абаранялі Маскву, таксама было шмат нашых супляменнікаў. Тысячы беларускіх сыноў пайшлі на франты з сям’яў беларусаў-перасяленцаў, якія жылі ў Расіі, Украіне, Казахстане ды іншых савецкіх рэспубліках. Пішыце ў рэдакцыю пра такіх людзей: іх баявая слава — гэта гонар і слава і нашай Бацькаўшчыны.

ВЕСТКІ

Памяць, слава і слова

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

“Настаўніцкая газета” — равесніца Перамогі, чытаем на стэндзе выдання-юбіляра. Віншаванні з юбілеем перападаюць і журналістам, што робяць маладзейшы “Переходный возраст”, газету для падлеткаў: калектывы ў адной творча-гаспадарчай звязцы. А ці бачылі вы газету “Советская Белоруссия” за 9 мая 1945 года? Архіўны 4-старонкавы экзэмпляр перавыдалі да свята, і газета не залежалася на стэндзе холдынга “СБ. Беларусь сегодня”. У які ўваходзіць і наша газета. Выстава адкрывалася 5 мая, у Дзень друку, і журналісты з розных выданняў, у тым ліку і раёнак, віншавалі адзін другога са святам. Выстава “СМІ ў Беларусі” — добрая нагода пабачыцца, падзяліцца досведам. Прадстаўлены былі і СМІ з іншых краін. Гучалі песні, мелодыі ваенных гадоў. Ганаровымі гасцямі ў некаторых выданняў былі ветэраны вайны.

Як заўсёды, працаваў на выставе стэнд Упаўнаважанага па справах рэлігіі і нацыянальнасцяў. У першы дзень стэнд можна было і бачыць, і чуць. Віталі ж гасцей артысткі гурта польскай песні “Івянчанка”, якім кіруе дырэктарка музычнай школы з Івянца Таццяна Шыдлоўская. Пра справы супляменнікаў у розных месцах краіны расказваў цікаўным кіраўнік Саюза палякаў у Беларусі Мечыслаў Лысы. “Гэта частка гурта, увогуле ў ім чалавек 12, і ў нас сёлета — 5-гадовы юбілей”, — тлумачыў Станіслаў Бурачэўскі, дырэктар Дома культуры і Дома польскага з Івянца. Сам Станіслаў часам дапамагае “Івянчанцы”: грае на баяне ды барабане. Як вядома, у Валожынскім раёне жыве шмат этнічных палякаў, у ладзе ды згодзе з людзьмі іншых нацыянальнасцяў. І пакуль жанчыны спявалі польскамоўныя шлягеры накітал “Ціха вода бжэгі рве”, кіраўнікі іншых этнасуполак пры стэндзе згадвалі, як пад Івянцом, пры Каралеўшчыне разам саджалі лес увесну 2012-га. А потым і сумесны канцэрт ладзілі, і смачных цукерак з мясцовай фабрыкі змаглі прыкупіць, і майстэрства мясцовых майстроў ды хлебасольнасць івянчан ацаніць. А як, дарэчы, падростае той Лес дружбы, высаджаны ў гонар 130-х угодкаў Янкі Купалы і Якуба Коласа? Станіслаў абыццём паглядзець...

“3 70-годдзем Вялікай Перамогі!” — заглавак у газеце “Прамень”. Валянціна Піскунова, кіраўніца Саюза беларусаў Латвіі, і яе паплечнікі прыехалі на выставу дэстагацыяй з 7 чалавек. Акрамя слога газет, прывезлі кнігі, буклеты, насценныя плакаты з інфармацыяй пра справы супляменнікаў. Яркая, прыгожая, мабільная “наглядная агітацыя”. Зрэшты, пра гасцей выставы з беларускіх суполак замежжа і пра культурна-пазнавальную праграму, якую для іх ладзілі, мы яшчэ раскажам у бліжэйшы час.

Супрацоўнік апарата Упаўнаважанага Аляксандр Сасновіч звяртае ўвагу на салідныя буклеты пра жыццё і дзейнасць у Беларусі розных этнааб’яднанняў. Грузіны, карэйцы, казахі, немцы, літоўцы маюць буклеты, а яўрэі — чарговы нумар газеты “Авив” (“Вясна”). Паводле словаў Аляксандра Львовіча, штогод значныя сумы з дзяржбюджэту выдзяляюцца Упаўнаважаным менавіта на падобныя выдавецкія практы.

ЛЁСЫ

Беларускія сосны, калмыцкія цюльпаны

Дзве радзімы, два сусветы паядналіся ў лёсе партызана і паэта Міхаіла Хонінава

Рыма Хонінава — літаратуразнаўца, кандыдат навук, загадчыца кафедры на філфаку Калмыцкага дзяржуніверсітэта. Паэтка, перакладчыца. Піша на рускай і калмыцкай мовах. І — дачка паэта-франтавіка, беларускага партызана Міхаіла Хонінава, легендарнага сына калмыцкага народа. З ёй наша гутарка.

— Рыма, імя Міхаіла Хонінава добра вядома ў Беларусі. Як партызана, як пісьменніка, які сябраваў з беларускімі калегамі, як паэта, якога досыць часта перакладалі на беларускую мову...

— Перш-наперш хачу падзякаваць беларускім сябрам за ўвагу да жыцця і творчасці Міхаіла Хонінава. Трыццаць тры гады яго няма з намі, а гэта, паводле канцэпцыі Веліміра Хлебнікава, ёсць змена аднаго пакалення. Таго пакалення, прадстаўнікі якога асабіста ведалі бацьку, сябравалі з ім, стасаваліся ў творчасці, а ў час вайны разам паўсталі супраць фашызму. Тое пакаленне дало яму легендарнае імя: Міша Чорны.

— **Відаць, ніводны з пісьменнікаў Калмыкіі не прадстаўлены на беларускай мове ў такім аб'ёме, як Міхаіл Хонінаў: шматлікія публікацыі ў перыёдыцы, два зборнікі паэзіі выйшлі ў Мінску...**

— Цалкам згодна з вамі. Паняціці Міхаіл Хонінаў — Міша Чорны — Беларусь складаюць непадзельную трыяду. У нас, у Калмыкіі, Міхаіл Хонінаў і Беларусь звязаны перш за ўсё з ваенным перыядам, а таксама з беларускай тэмай у творчасці бацькі. Калі ў Элісе ў 70-я гады выйшаў калектыўны зборнік “Маці мая, Беларусь”, поруч з вершамі беларускіх паэтаў знайшлі месца і вершы бацькі. Знакаміты верш “Маці з Беразіны”, прысвечаны Праскоўі Андрэеўне Віліткевіч з вёскі Месціна, якая выраставала бацьку (ён вырваўся з смаленскага акружэння), чытаўся заўсёды ім на кожнай сустрэчы з чытачамі. У верасні 44-га, пасля вызвалення Беларусі, ён быў дэмабілізаваны з арміі ў званні лейтэнанта і прабыў трынаццаць гадоў у Сібіры: гэта быў першы сталінскіх рэпрэсій, калі калмыцкі народ быў несправядліва дэпартаваны. У 57-м, пасля вяртання на радзіму, узнавіліся яго кантакты з беларусамі. З 1960 года і да канца жыцця ён часта бываў на беларускай зямлі, сустракаўся з баявымі таварышамі, калегамі, браў з сабою жонку і малодшага сына. У сямейным архіве беражліва захоўваюцца матэрыялы: перыёдыка з яго інтэрв’ю, успаміны, вершамі і прозай у перакладах на рускую і беларускую мовы. Асабліва цікавыя заўважкі і нарысы журналістаў пра сустрэчы Мішы Чорнага з вернымі пабрацкімі і жыхарамі тых вёсак, якія ён выраставаў ад пагібелі, а іх жыхароў — ад катаванняў ці адпраўкі на чужыну, і якія надзвычай дапамагалі партызанам. Газетныя здымкі таго часу перадаюць радасць і шчасце агульных стасункаў, яны занатавалі

У месцах партызанскай маладосці. Міхаіл Хонінаў у беларускай вёсцы. 1976 г.

душэўную атмасферу: здаецца, чуеш нават галасы скрозь час... Гэта не пастановачныя арганізаваныя кадры, а само жыццё — шчырае, адкрытае, напоўненае ўзаемнай павягі і любоўю.

— **Як ставіўся бацька да таго, што яго творы выдаюцца ў Беларусі?**

— Вельмі ганарыўся ён двума мінскімі зборнікамі! Яны, як вядома, складзены з яго вершаў, перакладзеных сябрамі-паэтамі, сярод іх, напрыклад, Максім Танк, Сяргей Грахоўскі, Рыгор Барадулін, Аляксей Пысін. Калі “Сосны і цюльпаны” пераклалі дзясятка паэтаў, то “Журавы над стэпам” — адзін Аляксей Пысін. Бацька пайшоў з жыцця 22 верасня, а летам даведаўся пра смерць гэтага сябра і быў вельмі азмочаны. Нядаўна ў Маскве ў 2-м томе Збору твораў Пысіна (1989 год) я пабачыла твора пераклады з “Журавоў...” і была вельмі рада такой сустрэчы.

— **У “Магілёўскай праўдзе” на беларускай мове ў скарачэнні друкавалася дакументальная аповесць Хонінава “Міша Чорны — гэта я!”...**

— У 2013-м я выпусціла манаграфію пра бацьку “Мець лёс не проста...”, і яшчэ раней — тры манаграфіі, адна з іх — у сааўтарстве з сястрой Эльзай. Летась з падтрымкай беларускіх калег я распачала падрыхтоўку да збірання новай “беларускай” кнігі Міхаіла Хонінава. Пад адной вокладкай будуць змешчаны новыя пераклады паэзіі і прозы, у тым ліку і згаданая аповесць. Добра б звярнуцца да артыкулаў пра жыццё і творчасць бацькі, аўтары якіх — Пятрўс Броўка, Аляксей Пысін, Васіль Матэвуша, уключыць і рэцэнзіі, беларускія інтэрв’ю бацькі, яго ўспаміны, нататкі, фрагменты пісьмаў, напрыклад, Максіма Танка, каб больш шырока і разнастайна паказаць узаемныя літаратурныя кантакты. Будзе месца ў новай кнізе

і здымкам розных гадоў, зробленым у Беларусі. Хочацца, каб дзеці, унукі бацькавых сяброў, якія прачытаюць кнігу, ганарыліся сваімі славымі продкамі.

— **Лёс Хонінава ваенных гадоў наклаў своеасабліваю пячатку на яго творчасць, на ўсё наступнае жыццё. Чым увогуле была Беларусь для вашага бацькі? Як часта ён успамінаў партызанскія гады ў нашай старонцы?**

Лейтэнант М. Хонінаў. 1943

— Малодшым лейтэнантам бацька сустрэў вестку пра вайну ў Ташкенце. Яго полк кінулі на Захад, і 10 ліпеня 41-га ён удзельнічаў у баях за гарады Дзямідаў і Смаленск. Пасля акружэння ваяваў у партызанскіх атрадах на смаленскай і беларускай зямлі. Яго роту фашысты называлі дзікай дывізіяй, а за яго галаву давалі 10000 акупацыйных марак. Ён ваяваў на Міншчыне і Магілёўшчыне. Пасля вайныстаўГанаровымграмадзянінам горада Беразіно. Не быў дома шэсць гадоў, а вярнуўся — у Сібір, дзе тады жыла яго сям’я. У верасні 44-га ён піша пісьмо пад назвай “Бывай, родны стэп!”, у якім спрабуе разабрацца ў прычынах сталінскага генацыду, імкнецца заступіцца за праўду. Гэтае пісьмо цяпер — у Нацыянальным

архіве Рэспублікі Калмыкія. Захоўваў ён тое пісьмо ўсю ссылку, хоць ведаў: могуць быць суровыя наступствы. Тэма дэпартацыі бацька прысвяціў забароненую паэму “Мой шлях”, якую пасля яго смерці ўжо я надрукавала як вернуты да жыцця твор: спярша — у арыгінале, а затым пераклала на рускую мову. Вялікае месца ў паэме займае ваенная тэма, звязаная з Беларуссю. У ягоным рамане “Памятаеш, зямля смаленская...” героя завуць Мутул Хоніеў. У творы ёсць і старонкі беларускага перыяду яго жыцця. Без яго ўжо была надрукавана дакументальная аповесць “Бітва працягваецца”, і ў ёй таксама гучыць беларуская тэма. Не толькі вершы, не толькі паэмы прысвечаны вайне — “Званы Хатыні”, “Мой райкам”, але і вершаваная аповесць “Не страляйце ў радзіму маю”, не перакладзеная на рускую мову паэма “Ніна Рак — беларуска”, і апавяданні (напрыклад, “Як я быў канакарадам”), нарысы. Ён нам, дзецям, шмат раскаваў пра Беларусь, ды так выразна, што мы завочна палюбілі вашу старонку. Мы чыталі кнігі беларускіх аўтараў, якія і цяпер ёсць у нашай бібліятэцы. Разглядалі фотаздымкі з бацькоўскіх паездкаў па Беларусі. Слухалі і спявалі беларускія песні. Любімым ансамблем бацькі былі “Песняры” пад кіраўніцтвам Уладзіміра Мулявіна, любімай песняй — “Белоруссия” Ігара Лучанка. У нас і цяпер зберагаюцца падараваныя бацьку шахматы з дрэва, выразаныя беларускім майстрам: фігуркі там “апанутыя” ў нацыянальныя касцюмы.

Беларусь сапраўды стала другой радзімай майму тату, Міхаілу Хонінаву. Ён заўсёды прыязджаў ад вас, з Беларусі, як быццам насычаны, падсілкаваны любоўю і павягай дарагіх яму людзей. Мне здаецца, што больш за ўсё ў жыцці ён шанаваў гэтую паяву. У сябе, на радзіме, ён часта сутыкаўся з нядобрабычлівацю,

Р. Хонінава — дачка ветэрана

праследваннямі, даносамі, што, ка-нешне ж, скараціла яму жыццё.

— У пасляваенныя гады не аднойчы прадпрымаўся крокі па прысваенні Міхаілу Хонінаву звання Героя Савецкага Саюза. Раскажыце, калі ласка, пра гэта болей падрабязна.

— Бацька заўсёды даражыў тым, што яго ведаюць не толькі як Міхаіла Хонінава, але і як Мішу Чорнага. На яго надмагіллі гэтыя імёны — побач. Як і было на самай справе пры жыцці. У 1957-м яго былы партызанскі камандзір Савелій Герасімавіч Сідарэнка, Пётр Антонавіч Віліткевіч, Раман Іванавіч Шчарбакоў пісьмова звярнуліся ў Калмыцкі абкам КПСС з просьбай: хадайнічаць аб прысваенні М. Хонінаву звання Героя Савецкага Саюза. Да звароту прыклалі красамоўныя баявыя характарыстыкі. Падкрэсліваю, адбылося тое адразу пасля вяртання на радзіму калмыцкага народа, які быў абвінавачаны ў здрадзе ў гады вайны, сасланы навечна. Гэта ж як трэба было верыць у гістарычную справядлівасць і ў дачыненні да народа, і ў дачыненні да яго прадстаўніка, якую трэба было мець уласную грамадзянскую і патрыятычную пазіцыю, каб праявіць такую рашучасць! Землякі ж лічаць Міхаіла Хонінава народным героем, хаця шкадуюць, што няма афіцыйнага пацвярджэння. Цяпер спрабуюць у чацвёрты раз аднавіць справядлівасць у гэтым пытанні. Ужо ёсць вялікая публіцыстыка на гэтую тэму ў нашай рэспубліцы.

— **Паэма Міхаіла Хонінава пра Хатынь: як з’явілася ў яго такая задумка?**

— Паэму бацька задумаў даўно. У 1969-м ён разам з жонкай быў запрошаны на адкрыццё Мемарыяльнага комплексу ў Хатыні. Тады ж у інтэрв’ю паэту і публіцысту Антону Бялёвічу і раскаваў пра сваю творчую задумку. Бялёвіч, дарэчы, адным з першых напісаў невялікую публіцыстычную кнігу пра Хатынь — “Хатынь: боль і гнеў” (1971 год). Яна выйшла і ў Маскве масавым тыражом. На рускую мову паэму Міхаіла Хонінава пераклаў маскоўскі паэт-франтавік Аляксандр Нікалаеў, які таксама ваяваў у Беларусі. У бацькі быў, кажучы сучаснаю моваю, такі творчы праект: стварыць трышчкі пра спалення вёскі Лідзіцу, Сангмі, Хатынь. У 1975-м ён пабыў у В’етнаме. Але створана была толькі першая частка: “Званы Хатыні”. У сваім творы ён піша пра тое, што быў знаёмы з жыхарамі гэтай беларускай вёскі, якую спалілі разам з жыхарамі. У мяне ёсць артыкул на тэму Хатыні ў творчасці Міхаіла Хонінава і Давіда Кутульцінава — апошні прысвяціў гэтай трагедыі верш “Хатынь”.

Гутарыў Аляксей Карлюкевіч

СВЯТА

Песнямі яднаемся

Святочныя канцэрты да Дня Перамогі — гэта традыцыя калектыву Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета

Алесь Мурочак

Песні вайны, нібы чароўныя крышталі духоўнай энергіі, зберагаюць думкі, пачуцці абаронцаў Айчыны, усіх, чые лёсы закранула крыло мінулага вайны. Памятаеце: “До тебя мне дойти нелегко, / А до смерти четыре шага”... Альбо такое: “Пусть он землю бережет родную, / А любовь Катюша сбережет”. Тыя песні, пайшоўшы ў народ, дапамагалі нашым бацькам і дзядам цярдзец і выжываць, змагацца і перамагаць, спадзявацца і не здавацца. Дапамагалі ў тыле маці, жонкам, каханым чакаць і верыць.

Пэўна, кожны з нас можа ўгадаць некалькі песень, “загартаваных” у полымі вайны. Успомніць і праспяваць іх разам, і разам сустраць Свята, аддаць даніну павягі пераможцам запрасіў глядачоў, слухачоў Вялікі тэатр. За кожнай назвай песні, што гучалі са сцэны і падпяваліся ў зале — нейкі яркі штурх з мінулага, важны ўспамін, сустрача ці развітанне: “Свяшчэнная вайна”, “Кацюша”, “Смуглянка”, “Дзень Перамогі”... Гэтыя і іншыя песні-шэдэўры даўно сталі

На сцэне Вялікага тэатра гучаць музыка і песні ваенных гадоў

культывамі. У глядзельнай зале былі ветэраны вайны, людзі розных пакаленняў. Прышлі маладыя людзі са сваімі бацькамі, бабулямі і дзядулямі: Дзень Перамогі — тое свята, дзякуючы якому адладжваецца павязь паміж пакаленнямі. І

любимыя песні спявалі ўсе разам з артыстамі. Дарэчы, на такіх канцэртах заўсёды да салістаў тэатра падключаецца і зала.

Канцэрты да Дня Перамогі — шматгадовая творчая і чалавечая традыцыя калектыву Вялікага тэа-

тра. За дырыжорскім пультам быў маэстра Андрэй Іваноў, рэжысёр сцэнічнай дзеі — Дар’я Пататурка. У канцэрте ўдзельнічалі сімфанічны аркестр і хор, вядучыя майстры сцэны і маладыя салісты, артысты Дзіцячага музычнага тэатра-студыі.

СВЯТА

Векапомныя дарогі

Рыгор Арэшка

У Музеі Якуба Коласа адзначаюць юбілей Перамогі

У Літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа працуе выстава “Дарогамі вайны”. Калі яна адкрывалася, ладзілася і літаратурна-музычная імпрэза да 70-й гадавіны Перамогі. На ёй згадвалі: у Вялікай Айчыннай вайне практычна кожная сям’я мела асабістыя страгі, сваё гора. У Якуба Коласа вайна адбрала сына Юрыя: ён загінуў пры абароне горада Ярэцава Смаленскай вобласці. Паэт, яго жонка Марыя Дзмітрыеўна, сыны Даніла і Міхась сталі бежанцамі.

Даследчыкі па гэты час вывучаюць ташкенцкі перыяд жыцця і творчасці Песняра. Там паэт займаўся актыўнай грамадскай і творчай дзейнасцю. Таму сведчаннем — зборнікі яго вершаў, напісаных на ўзбекскай зямлі, антываенная публіцыстыка. На выставе прадстаўлены дакументы, фотаздымкі, кнігі, рукапісы твораў і лісты, асабістыя рэчы, якія расказваюць пра жыццё народнага паэта і яго блізкіх у гады вайны.

Ганаровымі гасцямі і ўдзельнікамі імпрэзы сталі паэты і прэзаікі, у творчасці якіх ваенная тэматыка займае адно з прыярытэтных месцаў. Успамінамі пра ваеннае мінулае дзяліўся Міхась Канстанцінавіч Міцкевіч, сын Якуба Коласа.

ПОВЯЗЬ ЧАСОЎ

Невядомыя старонкі вайны

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

Навукоўцы-гісторыкі адкрываюць раней невядомыя факты пра ход ваенных дзеянняў, пра новых герояў вайны. Аказваецца, ацалелі некаторыя дзённікі таго часу! Як вядома, асобныя аддзелы забаранялі іх весці: запісы малі трапіць да ворага і быць выкарыстаны супраць Савецкай арміі. Аднак людзі ёсць людзі... Адзін рырытэт трапіў у рукі гісторыкаў нядаўна. Гэта дзённікі партызанскага злучэння, якое дзейнічала ў 1944-м у Беластоцкай вобласці пад кіраўніцтвам Капуцкага. Дзённікі веў капітан Сянкевіч ад пачатку стварэння злучэння. У іх апісаны літаральна кожны дзень жыцця партызан: што адбывалася, якія рашэнні былі прыняты, якія атрады ўдзельнічалі ў аперацыях. “Дакументы трапілі ў рукі даследчыкаў нядаўна, — гаворыць дырэктар Інстытута гісторыі Вячаслаў Даніловіч. — Іх перадалі сваякі Аляксандра Герасіменкі, былога старшыні Мінгарвыканкама. Як аказалася, іх блізкі сваяк змагаўся ў тым злучэнні, і яму дзённікі ўдалося зберагчы.”

Навукоўцы адкрылі і новыя імёны герояў-беларусаў. Калі пра снайпера, Героя Савецкага Саюза родам з вёскі Падгор’е Быхаўскага раёна Фёадосія Смалачкова, які праславіўся на Ленінградскім фронце, многія ведаюць, то іншыя снайперы-беларусы застаюцца як бы ў цяні. Напрыклад, Герой лейтэнант Леанід Буткевіч — ураджэнец вёскі Хотліна (цяпер Чашніцкі раён). На яго рахунку 345 салдат праціўніка. Снайпер старшы

сяржант Генадзь Вялічка — таксама Герой, ураджэнец вёскі Лутна (цяпер Шклоўскі раён). З пачатку вайны па чэрвень 43-га знішчыў са снайперскай вінтоўкі больш за 330 гітлераўцаў. “Уклад нашых землякоў у агульную справу Перамогі велізарны, і пра тое сведчаць лічбы, — гаворыць Вячаслаў Даніловіч. — Паводле дадзеных на сёння, званне Герояў Савецкага Саюза атрымалі 448 беларусаў. 73 нашыя землякі сталі поўнымі кавалерамі Ордэна Славы, больш за 400 — генераламі ды адміраламі ў гады вайны. 24 нашы супляменнікі камандавалі войскамі ў той час, 15 паўтарылі подзвіг Аляксандра Матросова, 21 — Мікалая Гастэлы.”

Велізарную працу вядуць супрацоўнікі аддзела ваеннай гісторыі. Дзякуючы ім устаноўлены імёны беларусаў, якія ўдзельнічалі ў Савецка-фінскай вайне 1939-40 гадоў, у баях на рацэ Халхін-Гол, возеры Хасан. Удакладнена колькасць беларусаў, загінулых у Савецка-фінскай вайне: лічылася, што адтуль дадому не вярнулася 1500 чалавек, на самой справе — 9500. А пайшлі на той фронт 100.000 беларусаў. “На жаль, раней гэтыя лічбы не ўдавалася ўстанавіць: інфармацыя была закрытая, — расказаў Аляксей Літвін, загадчык аддзела ваеннай гісторыі і міжнародных адносін Інстытута гісторыі. — Цяпер мы можам не толькі назваць імёны 9500 ураджэнцаў Беларусі, якія загінулі ў той вайне, але і паказаць месцы іх пахавання на тэрыторыі Фінляндыі, а таксама частцы тэрыторыі Ленінградскай вобласці. У той вайне ўдзельнічалі 4

корпусы, якія тады дыслакаваліся на тэрыторыі Беларусі, 11 дывізіяў, шэраг палкоў, лыжныя батальёны. Дзякуючы расійскім калегам мы азнаёміліся з матэрыяламі спраў і сёння можам адкрыта сказаць: падзеі ў Фінляндыі паказалі ваеннаму кіраўніцтву, што Савецкі Саюз у цэлым быў абсалютна не падрыхтаваны да вайны. І ў той жа час гэта была добрая праверка на мужнасць і гераізм нашых салдат. Частка дывізіяў пасля Фінскай вайны былі зноў перакінутыя на тэрыторыю Беларусі і паказалі свой гераізм у першыя дні вайны на тэрыторыі БССР. А некаторыя з байцоў — напрыклад, Герой Фёдар Дуброўскі і супердыверсант Фёдар Крыловіч — потым удзельнічалі ў разгортванні знакамітага партызанскага руху. Дарэчы, Фёдар Крыловіч быў і ўдзельнікам вайны на Халхін-Голе.”

Гэта — толькі малая частка вялікай патрэбнай працы, якую робяць супрацоўнікі Інстытута гісторыі. Больш інфармацыі можна атрымаць, пагартушы ўнікальныя выданні, падрыхтаваныя да 70-годдзя Перамогі сумесна беларускімі і расійскімі навукоўцамі. У іх, у прыватнасці, адлюстраваны з дакладнасцю не толькі да дня — да гадзіны раней малавядомыя ваенныя падзеі. Вось некаторыя выданні, на якія варта звярнуць увагу (прыводжу на мове арыгіналу): “1941 год. Страна в огне”, “Освобождение Беларуси 1943-1944”, “Участие белорусов в войне в Испании. 1936-1939 годы”, “Внутренние войска МВД Республики Беларусь”. У кнігах улер-

Аляксей Літвін даследуе малавядомыя старонкі вайны

шыню апублікаваныя ўнікальныя дакументы Генштаба, ваенных саветаў і паліорганаў, якія раней былі закрыты для гісторыкаў, пададзены факты, якія доўгі час замоўчваліся. Але, сцвярджаюць даследчыкі, яшчэ вельмі многія старонкі гісторыі вайны трэба перапісваць, а калі дакладней, то пісаць з чыстага ліста. І гэта варта рабіць хоць бы для таго, каб нашы нашчадкі ведалі гісторыю Бацькаўшчыны і якой цаной заваявана шчасце жыць.

Гэта толькі кажуць: час лечыць... Нічога падобнага! Час толькі, нібы гумка, сцірае з пажоўклых старонак гісторыі імёны і падзеі. Страшна, калі знікаюць з памяці імёны годных людзей альбо падзеі скажваюцца на карысць якога-небудзь боку. Мы павінны ведаць праўду! Павінны памятаць і шанаваць памяць — бо народ моцны і жыццяздольны, мае права на будучыню тады, калі ён ведае сваю гісторыю і чэрпае адтуль сілы для новых перамог.